

Войтенко Юлія Миколаївна
викладач" кафедри економіки та фінансів"
Європейського університету Уманської філії

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті висвітлено проблеми формування страхового сектору економіки. Здійснений порівняльний аналіз показників фінансової діяльності компаній по страхуванню життя на страховому ринку України.

Ключові слова: страхування, страховик, активи, власний капітал, страховий платіж.

Вступ. Формування в Україні ринкової економіки передбачає необхідність розбудови страхового сектору як елементу її інфраструктури, оскільки необхідність страхового захисту викликана прагненням обмежити як матеріальні, так і не матеріальні збитки, пов'язані з певними ризиками.

Страхування – це спосіб захисту майнових інтересів громадян в умовах ринкової економіки. Кожна людина має знати, як вона може обмежити свій ризик і скільки їй це буде коштувати. З іншого боку, страхова справа є прибутковим різновидом підприємництва в Україні.

Постановка завдання. Розвиток суспільних відносин, удосконалення засобів виробництва призводять до збільшення кількості ризиків та обсягів збитків від їх настання. З огляду на обмежені можливості фінансового забезпечення страхового захисту за рахунок централізованих та децентралізованих ресурсів у ринковому середовищі особливої ваги набувають фонди страхового захисту, що формуються спеціалізованими установами шляхом страхування.

Враховуючи вищенаведене, необхідно детальніше розглянути й глибше проаналізувати економічні аспекти виникнення та розвитку компаній по страхуванню життя, їх місце серед інших фінансових інститутів.

Результати. Станом на 1 жовтня 2004 року на ринку страхування життя зареєстровано 42 страхові компанії, з яких фактично здійснювали страхову діяльність цього року лише 25 страховиків.

Особливими моментами розвитку страхування життя в Україні є те, що:

- законодавство перебуває на стадії формування;

- лідери ринку (перша трійка) використовують переважно багаторівневий маркетинг (у цілому по ринку питома вага цього способу продажів становить 60%);

- висока концентрація страховиків у столиці (зі страховиків, що активно працюють у сфері страхування життя, більше 70% перебуває в Києві, при цьому їхня питома вага в надходженнях страхових платежів становить близько 90%);

- збиткова діяльність більшості страховиків у перші роки діяльності.

Стрімкому та активному розвитку страхування життя й приходу в цей сектор нових гравців сприяють також нові правила оподаткування договорів страхування, прийняті в липні 2004 року. Зокрема, у страховиків передбачений податок на премії:

- при прямому страхуванні:

- 0% - по довгостроковому страхуванню життя й пенсійному страхуванню в межах недержавного пенсійного забезпечення у випадку виконання вимог до таких договорів, передбачених законодавством;

- 3% - по інших договорах страхування життя (менше 10 років);

- при перестрахованні:

- 0% - по договорах перестраховання в нерезидентів рейтинг, фінансової надійності (стабільності) яких відповідає вимогам Держфінпослуг;

- 3% - по інших договорах перестраховання, у т.ч. через брокерів.

Податок на прибуток від інвестиційної діяльності передбачений у розмірі 25%, у той же час податок на додану вартість по операціях страхування не передбачений.

І тут варто додати, що Держфінпослуг уже підготував і оприлюднив проект порядку видачі кредитів страхувальникам фізичним особам. Зокрема, передбачається, що кредити можуть видаватися в межах і під заставу викупної суми за договором страхування життя, кредитний договір повинен укладатися на умовах зворотності, терміновості й платності. При цьому, строк кредиту може бути не більше періоду, що залишився до закінчення договору

страхування життя. Якщо договір страхування життя передбачає регулярні, послідовні виплати (аннуїтети), то строк кредитного договору може бути не більше періоду очікування за договором страхування життя. Відповідно до проекту кредитна ставка повинна бути не нижче 4% (саме стільки становить гарантований інвестиційний дохід відповідно до Закону України "Про страхування").

Можна зробити висновок, що дані зміни дозволяють страховикам життя скласти серйозну конкуренцію банкам, запропонувавши громадянам вигідні умови кредитування, що в підсумку приверне увагу не тільки оптимістів страхування життя, а й скептиків.

Активи страховиків, які взяли участь у страховому рейтингу "Insurance TOP", на 30 вересня 2004 року склали близько 344,2 млн. грн. Це у два рази перевищує аналогічний показник на початок 2004 року. Структура активів виглядає в такий спосіб: основні фонди 19,5 млн. грн., довгострокові фінансові інвестиції - 79,3 млн. грн., що течуть фінансові інвестиції - 99,4 млн. грн., кошти і їхні еквіваленти - 107,2 млн. грн. Втішно також відзначити, що із середини цього року страховики почали здобувати корпоративні облігації в межах 1% активів, нерухомість близько 3%, але основними фінансовими вкладеннями як і раніше залишаються банківські депозити 48% і кошти на поточних рахунках 15%.

Найбільший ріст активів за 9 місяців 2004 року спостерігався в страхових компаній "Лемма-Віте" - 998,8%, "Блакитний поліс" - 211,1%, "Аска-життя" - 192,3% (табл. 1)

Таблиця 1. Структура та динаміка росту активів страховиків по страхуванню життя за 9 місяців 2004 року [1]

№	Назва страховика	Місто	Активи на 01.10.04р, тис. грн.	Основні засоби	Довгострокові фінансові інвестиції	Поточні фінансові інвестиції	грошові засоби і їх еквіваленти	Активи на 01.01.04р., тис. грн.	Темп росту, %
1	Лемма-Віте	Харків	106768,6	24,2	18403,4	72678,5	3430,9	10690,1	998,8
2	Аліко АІГЖиття	Київ	34475,9	2340,9	4320,8	0,0	25046,6	18539,5	186,0
3	ТАС	Київ	31727,8	7564,3	3995,6	0,0	18055,5	26458,8	119,9
4	Аска-Життя	Київ	30425,2	2957,8	12437,5	11352,0	690,7	15825,2	192,3

5	Блакитний Поліс	Київ	27682,4	182,6	2425,3	0,0	17246,5	13115,9	211,1
6	Граве Україна	Київ	23778,7	1125,2	0,0	0,0	16979,7	14872,3	159,9
7	Еталон Плюс	Київ	12423,4	70,4	8000,0	0,0	4345,3	9321,4	133,3
8	Охорона-Життя	Київ	12055,1	313,7	4864,3	0,0	6613,6	9997,5	120,6
9	Теком-Життя	Одеса	11804,9	128,8	6463,7	571,6	3271,7	10115,3	116,7
10	Надія	Харків	10835,3	67,3	8989,7	0,0	195,6	6444,2	168,1
Середній показник			30197,7	477,5	6990,0	8460,2	9587,6	13538,0	-
Всього			301977,3	4775,2	69900,3	84602,1	95876,1	135380,2	240,7

Середній показник розміру активів на 01.10.04р. в цілому по обраних страхових компаніях становив 30,2 млн. грн. , а на 01.01.04р даний показник становив 13,5 млн. грн. Тож приріст активів компаній в середньому становить 16,7 млн. грн. Це свідчить про інтенсивний темп розвитку страхової галузі в Україні.

Власний капітал на 1 жовтня 2004 року страховиків по страхуванню життя склав 247,4 млн. грн., у т.ч. оплачений статутний фонд - 266,7 млн. грн. (табл. 2). При цьому частка власного капіталу у валюті балансу склала 71,9%.

Таблиця 2. Структура й динаміка росту власного капіталу страховиків по страхуванню життя [1]

№	Назва страховика	Місто	Власний капітал	Статутний капітал, оплачений, тис. грн.	Частка власного капіталу у валюті балансу, %	Власний капітал на 01.01.04р., тис. грн.
1	Лемма-Віте	Харків	102331,8	100000,0	95,84	10000,0
2	ТАС	Київ	22716,6	21306,3	71,60	24522,8
3	Аліко АІГ Життя	Київ	11741,6	37308,3	34,06	8889,0
4	Аска-Життя	Київ	11142,5	12000,0	36,62	9596,4
5	Теком-Життя	Одеса	11059,7	10200,0	93,69	10114,9
6	Блакитний Поліс	Київ	11057,5	10500,0	39,94	7271,2
7	Граве Україна	Київ	11014,5	8197,3	46,32	5451,5
8	Еталон Плюс	Київ	10033,9	9000,0	80,77	8908,6
9	Охорона-Життя	Київ	9769,8	10000,0	81,04	9451,0
10	Український Золотий Резерв	Київ	9737,8	10000,0	97,68	9682,7
Середній показник			21060,6	228511,9	-	10388,8
Всього			210605,7	228511,9	67,8	103888,1

Лідерами серед страховиків життя по розміру власного капіталу на 1

жовтня 2004 року стали: "Лемма-Віте" 102331,8 тис. грн., "ТАС" 22716,6 тис. грн., "Аліко АІГ Життя" - 11741,6 тис. грн., "Аска-життя" - 11142,5 тис. грн. і "Теком-Життя" - 11059,7 тис. грн. Сукупно, власний капітал цієї групи страховиків склав 64,4%, а оплачений статутний капітал - 67,8% від загальних показників по учасниках нашого аналізу.

Перевищення власного капіталу над оплаченим статутним капіталом спостерігається в таких страховиків, як: "Юпітер" - 136,1%, "Граве-Україна" - 134,4%, "Еталон-Плюс" - 111,5%, "Теком-Життя" - 108,4%, "ТАС" 106,6%, "Блакитний поліс" - 105,3% і "Лемма-Віте" - 102,3%. Інші мають незначне перевищення цього показника або негативний результат.

Найбільший ріст власного капіталу за 9 місяців 2004 року (в основному за рахунок емісії) відзначений у таких компаній як: "Лемма-Віте" 1023,3%, "Граве-Україна" 202% і "Надія" - 179,5%.

Набрання чинності нових вимог до мінімального розміру статутного фонду з 7 листопада 2004 року в сумі еквівалентній 1,5 млн. євро, а також необхідність формування інфраструктури й матеріально-технічної бази змусило акціонерів ряду страховиків життя зробити додаткові інвестиції. Зокрема лідерами по залученню статутних коштів, у третьому кварталі 2004 року стали: "Лемма-Віте" - 24,1 млн. грн., "Аска-життя" - 2 млн. грн. і "Скайд-Вест-Життя" - 1,5 млн. грн.

Для всебічного аналізу умов функціонування компаній по страхуванню життя на страховому ринку України потрібно здійснити аналіз надходжень страхових премій до компаній. Тобто визначити рівень довіри споживачів до страхового суб'єкту (табл. 3)

Таблиця 3. Структура показників надходження страхових платежів по страхуванню життя за 2003 рік

№	Назва компанії	Місто	Страхові платежі, тис. грн., в т.ч.	По договорам пенсійного страхування	По договорам накопичувального страхування	По договорам страхування виключно на випадок смерті	По іншим договорам страхування життя
1	Граве Україна	Київ	25485,20	0,00	25485,20	0,00	0,00
2	Аліко АІГ Життя	Київ	13486,40	0,00	13486,40	0,00	0,00
3	ТАС	Київ	11503,80	2,20	11364,10	137,50	0,00

4	Аска-Життя	Київ	5205,50	519,40	4175,10	50,70	460,30
5	ЕККО	Київ	3941,20	0,00	3941,20	0,00	0,00
6	Юпітер	Київ	3102,50	0,00	0,00	0,00	3102,50
7	Блакитний поліс	Київ	3006,60	2690,10	307,10	0,00	9,40
8	Надія	Харків	1910,70	0,00	0,00	1910,70	0,00
9	Гарант-Життя	Київ	982,20	0,00	926,30	6,50	49,40
10	Універсальна	Тернопіль	880,70	0,30	870,20	9,3	0,90
11	Охорона-Життя	Київ	816,90	0,00	814,60	2,30	0,00
	УСЬОГО		70321,70	3212,00	61370,20	2117,00	3622,50

Отже, лідерами по надходженню страхових премій стали страхові компанії Граве Україна – 25485,20 тис. грн. за 2003 рік та Аліко АІГ Життя – 13486,4 тис. грн. Дані компанії є дочірніми компаніями іноземних магнатів і пропонують на українському ринку пенсійні накопичувальні програми по страхуванню життя. Тобто їх програми страхування є універсальними: включають в себе багатосторонній захист і одночасно дають можливість накопичити певний капітал, що робить їх більш привабливими для українського споживача.

Висновки. Страхові компанії відіграють велику роль у стимулюванні господарської активності учасників ринкового середовища, яке створює конкурентне середовище, що викликає потужну психологічну мотивацію їхньої економічної діяльності. З цієї позиції у вітчизняній практиці страхування розглядається як форма фінансового посередництва, яке полягає у формуванні та цільовому використанні спеціальних грошових фондів.

Здійснені вище розрахунки і аналіз підтверджують готовність населення до співпраці зі страховиками з видів накопичувального страхування, страхування від нещасних випадків, страхування здоров'я на випадок хвороби та іншими видами.

У ринкових умовах господарювання страхові компанії через реалізацію механізму страхування мобілізують значний страховий капітал, який є важливим джерелом інвестицій у країні й надає можливості компаніям одержати додаткові прибутки, а населенню – впевненість у завтрашньому дні.

1. Зальотов А., Лисенко Н. Страхування життя: 9 місяців 2004 року // Insurance Top. – 2004. – №4(8). с. 5-12.
2. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про страхування"" // Орієнтир. – 2001. – №205. – с. 1-15.